

Výroční zpráva

**Archivu Ústavu T. G. Masaryka
ve správě
Masarykova ústavu Akademie věd ČR**

za rok 2005

Sídlo: Na Florenci 3, Praha 1, tel 222828217, email: bilek@msu.cas.cz

Postavení: oddělení Masarykova ústavu Akademie věd České republiky, který o archiv pečuje na základě smlouvy se zřizovatelem Ústavem T. G. Masaryka, o. p. s.

Postavení podle zákona 499/2004 Sb.: do konce června 2005 archiv zvláštního významu, resp. specializovaný archiv, poté přechodný stav

V souvislosti s přijetím nového archivního zákona bylo podle rozhodnutí Kuratoria ÚTGM, o. p. s. (viz zápis), vlastníka většiny archivního souboru a zřizovatele archivu zvláštního významu, požádáno o akreditaci archivu pro kategorii specializovaný archiv, a to Masarykovým ústavem AV ČR jako zřizovatelem z důvodu vyhovění nárokům zákona na právní postavení zřizovatele. Ministerstvu vnitra ČR, odboru archivní správy byla žádost odeslána v zákonem stanovené lhůtě v červnu 2005 (viz žádost). Toto řešení bylo předjednáno na schůzce zástupců zmíněných institucí doc. dr. V. Prečana (ÚTGM), dr. I. Šedivého (MSÚ AV ČR), Mgr. J. Bílka (MSÚ AV ČR) a dr. V. Babičky (OAS MV ČR) v lednu 2005. V květnu navštívili archiv zástupci odboru archivní správy dr. V. Růžek a dr. J. Šilar a stávající depozitář shledali jako neodstranitelně závadný (viz přípis). Proto byla v červnu uzavřena smlouva mezi ústavem a Archivem Akademie věd o depozitních prostorách (viz). Archiválie měly být přiváženy z externího depozitáře. Vývojem reformy AV, resp. rozhodnutím o sloučení ústavu s Archivem AV se věc akreditace ukázala jako neaktuální. To bylo konstatováno na neformální schůzce na odboru archivní správy MV ČR v červenci 2005, kterého se účastnili dr. J. Zumr (AÚTGM), doc. dr. I. Šedivý, Mgr. J. Bílek, doc. dr. A. Míšková (AAV) a dr. Rozsival s dr. Šilarem (OAS MV ČR). Věc akreditace byla neformálně odložena s tím, že situace bude automaticky vyřešena sloučením s AAV. V rámci sloučení ústavu s AAV bylo rozhodnuto, že celé oddělení archivu bude přestěhováno do sídla AAV. Nesouhlas (viz Prohlášení ke stěhování AÚTGM) s dezintegrací původního pracoviště Masarykův ústav, obsahující řadu argumentů (ztráta kvality jednoty místa a času pro pracovní výkon), nebyl vyslyšen. Od roku 2006 přestává AÚTGM jako samostatný archiv existovat; pracovníci archivu toho samozřejmě litují.

- ***I. sídlo, personálie, hmotné vybavení***

Archiv pracoval v prostorách domu na Florenci 3, využíval depozitář, 1,5 kanceláře, pořádací místnost a studovnu.

V archivu byli zaměstnáni jeden vysokoškolák na plný úvazek jako vedoucí archivu (Mgr. J. Bílek), jeden na poloviční úvazek (prom. hist. I. Šťoviček, CSc.) a jedna středoškolačka na plný úvazek (Z. Jirsová). Ta ústavu pomáhá vykonávat správní činnosti i pro ostatní oddělení, takže pro archiv využila méně než polovinu pracovní doby. Službu ve studovně vykonávala V. Kaucká. Díky využití dotace ÚTGM, o.p.s. ze státního rozpočtu bylo možné zaměstnat na dohody externí spolupracovníky (J. Bílková, Mgr. E. Maršoun, Mgr. M. Sekerová, V. Quagliatová) a zajistit služby (restaurování). Závěr evaluační komise posílit archiv na celkem 4 pracovníky nebyl splněn.

Zařízení prostor se nezměnilo. Archiv disponuje šesti počítači v síti (zakoupen byl nový počítač sloužící jako server). Zakoupen byl projektor. Při specializované činnosti (převod textů) využívají stanici v badatelně další pracovníci ústavu. Kopírka ve studovně byla vyhrazena pro provoz studovny, přesto dochází k jejímu poškozování pracovníky ústavu. Klimatizace depozitáře řízená správou objektu nepracovala optimálně. Minimální náklady na archiv podle propočtů vycházejících z právních norem jsou 600 000 Kč.

- ***II. celkové množství uložených archiválií (evidence)***

Počet fondů a sbírek: 21.

Hodnoty o rozsahu archivu: 481,16 bm, tj. 3682 kartonů, 78 fascikulů, 13 balíků, 51 šuplíků 2 kartoték, 35 knih mimo kartony. Další upřesnění proběhne generálně po dokončení prací na fondu E. Beneš.

Stupeň zpracovanosti souboru představuje statisticky přibližně $\frac{3}{4}$ souboru, tj. 75%. Kvalita zpracovanosti souboru je však velmi rozdílná (viz minulé výroční zprávy).

Počet pomůcek: 32 kusů.

Evidence je vedena ze zákona a v rámci programu PEVA.

- **III. Výběr, zpracování a využívání archiválií**
- **spisová služba, předarchivní péče, přejímání písemností a správní činnost**

Dle organizačního řádu ústavu je za zacházení se spisy a dodržování spisového řádu odpovědný archiv. Podle loňské dohody po kontrole ze strany Archivu Akademie věd byl termín skartačního řízení a uložení archiválií do správního archivu dohodnut na r. 2006. Zavedená opatření pro ukládání a předávání písemností archivu nejsou z větší míry pracovníky ústavu dodržována. Vzhledem k organizačním změnám bude situace řešena v roce 2006. Písemnosti Ústavu T. G. Masaryka o. p. s. nejsou do archivu zatím předávány.

- **přírůstky a úbytky archiválií, akvizice, delimitace**

Po výběru mimo skartační řízení bylo do přírůstkové knihy zapsáno 10 položek (z toho byla nákupem získána 1 položka). K nejvýznamnějším přírůstkům patří písemnosti vzešlé od Alice Masarykové (od J. Procházkové a O. Hrubé). Mezi muzeálie patří medaile s vyobrazením T. G. Masaryka z roku 1950. Letošní přírůstek představuje cca 0.12 b. m. Nečleněnou přírůstkovou řadu založenou v roce 1990 bude třeba v budoucnosti zpracovat. Rozjednáno bylo převzetí osobního fondu pracovníka ústavu J. Srovnala a některých dalších fondů.

Úsilí o scelení spravovaných fondů a sbírek nebylo v letošním roce naplněno, literární archiv Památníku národního písemnictví nabízenou delimitací odmítl. Ani již loni započaté jednání s ředitelkou Státního ústředního archivu o delimitaci nebylo ukončeno. Delimitovány tak byly na základě smlouvy ústavu s Muzeem TGM v Lánech pouze muzeálie.

- **provoz, ochrana a zpracování archiválií, odborná a vědecká činnost**

Významně postoupilo zpracování fondu E. Beneš, výjimečného a cenného pramene a dokladu naší moderní státnosti. Fond je v podstatě zpracován, zbývá dokončit malou část oddílu EB IV/2 a vyhotovit k němu pomůcku a dále zbývá dokončit jednu rozpracovanou pomůcku (EB II/2). Hotovy jsou pomůcky EB I, II/1, III, IV/1, IV/3. Nakonec zbývá dokončit adjustaci a paginaci.

Publikována byla zásadní studie Fotografie v archivním fondu Edvard Beneš (J. Bílek; E. Maršoun; I. Šťovíček, in: Historická fotografie, 2005), výsledek výzkumné vědecké činnosti v oboru archivnictví a historie.

Digitální fotoarchiv (originální aplikace pro přístup po internetu), byl opatřen obecným úvodem a upraven pro výběr z více fondů a tvoří nyní systém otevřený do budoucna. Digitální fotoarchiv je skvělým reprezentantem archivu před veřejností, představen byl na konferenci českých archivářů a informaci o něm přinesly zprávy České televize. Databáze je zapojena do evropských informačních struktur. Doplněvány byly archivní stránky na internetových stránkách ústavu.

Archiv vyřizoval běžnou provozní agendu (nákup a dodávky materiálu a pomůcek, provoz a opravy technických zařízení, administrativa).

Pracovníci archivu pokračovali v práci takto:

J. Bílek se věnoval vedení archivu, řešil provozní a organizační záležitosti. V souvislosti s běžným provozem do databáze doplňoval digitalizované fotografie. Vedl přírůstkovou knihu. Pořizoval fotografickou dokumentaci ústavního života. Významným faktorem jeho činnosti bylo plnění grantu GA ČR.

Z. Jirsová pracovala s programem BACH – korespondence a počítačově zpracovávala (katalogizovala) fond EB, oddíl IV – osobní, korespondence (EB IV/2), záznamy druhé alfabeticke řady), v databázi je nyní 7000 záznamů. Dále se podílela na zajištění provozní činnosti (nákupy, objednávky materiálu a služeb, pochůzky, fakturace), realizaci výpůjček, nahrazování poškozených kartonů a štítkování, doplnila Registr badatelů a v nutných případech alternovala jako služba studovny.

V. Kaucká zajišťovala chod studovny a badatelskou agendu. Dále chronologicky uspořádala a paginovala archiválie 10 kartonů fondu EB II/2.

E. Maršoun zpracoval fotografie (včetně digitalizace, očisty a uložení) fondu Smutný a dokončil tak náročné rozdělení dle původců (Beneš, Smutný), které ve fondech dlouhodobě (!) přetrvávalo. (Zahájena byla spolupráce s M. Smutným.)

Vlasta Quagliatová opatřila inventář EB IV/1 rejstříky.

I. Šťovíček dokončil zpracování oddíl IV/1 – osobní (1884–1948) fondu EB. Inventář do digitální formy převedly Jitka Bílková a Vlasta Quagliatová. Dále revidoval a částečně přepracoval inventář fondu EB, oddíl II/2 – válka. Zahájil reinventarizaci fondu Smutný a zpracování jeho nezpracované části.

- **využití archiválií, servisní činnost**

Provoz badatelny (příprava a úklid materiálů, služba a dozor, kopírování, dotazy) zajišťovala V. Kaucká a Z. Jirsová. Na provozu se podíleli i ostatní pracovníci archivu. Studovnu využívá i oddělení knihovny.

V letošním roce nás navštívilo 93 badatelů (z toho 30 zahraničních – Francie 2, Itálie 1, Maďarsko 1, Německo 2, Polsko 5, Rakousko 2, Rusko 1, Slovensko 7, Velká Británie 2, Ukrajina 1, USA 6; viz příloha). V knize návštěv bylo zaznamenáno 350 badatelských sezení. Badatelům jsme v omezené míře vyšli vstříc i mimo studijní dny, v období prázdnin a o dovolené. Zvláštní pozornost věnujeme badatelům z řad zaměstnanců ústavu.

Badatelé využívali především fondy TGM, EB, dále JGM, CGM, ÚTGM atd. Odpovídá to vymezeným studijním tématům v pořadí: domácí a zahraniční politika meziválečné ČSR, jejích úřadů, organizací a osobností s ní spjatých atp., potom osobnost TGM, potom EB, potom politika za doby druhé světové války, politika za první světové války, potom členové rodiny TGM a další širší témata (polonika, makedonika). Toto pořadí je dlouhodobě stabilní.

Kopírování a další reprodukce archiválií jsou zpoplatněny dle nařízení AS MV. Přehled o výnosech má ekonomický útvar ústavu. Za zhotovené kopie a reprodukční práva jsme letos účtovali cca 60 000 Kč. Některé archiválie, především fotografie, byly využity jako obrazový doprovod publikací a časopisů či výstav. Uplatňujeme reprodukční právo a právo na povinný výtisk, obé je však hojně porušováno.

Archiv poskytuje konzultace, zodpovídá dotazy a žádosti a vyřizuje s tím spojenou agendu. K zajímavým dotazům patřila konzultace pro Kancelář prezidenta republiky a spolupráce se Společností E. Beneše. Sochař Řeřicha opět čerpal podklady k tvorbě sochy EB.

- **IV.-V. stav archiválií, konzervace a restaurování**

Stav archiválií je konkrétně uveden v evidenci ze zákona. Za pracovní-bezpečnostní kopie považujeme digitální kopie v rámci Digitálního fotoarchivu. V letošním roce byly externě restaurovány tři knihy s finančním nákladem 6 000 Kč.

- **Další aktivity**

- **- další odborná, vědecká, osvětová a kulturní činnost**

Archiv zastupoval ústav při plnění vládního úkolu Památník prezidenta dr. E. Beneše v Sezimově Ústí v dohodě mezi ústavem a Husitským muzeem v Táboře.

Archiv poskytl materiály k výstavám v Muzeu T. G. Masaryka v Lánech (Masaryk a knihy, Masaryk a armáda) a v Muzeu dějin Německa v Bonnu a pro Výzkumnou společnost čsl. exilu ve Velké Británii (Češi v Aston Abbotts).

Archiv spolupracoval při natáčení pořadu o T. G. Masarykovi režisérkou O. Sommerovou pro cyklus Největší Čech.

Archiv plně organizoval den otevřených dveří – týden vědy a techniky v AV s návštěvností 46 osob.

Odbornou praxi v archivu vykonali dva vysokoškoláci z Univerzity J. E. Purkyně a jeden středoškolák z knihkupecké školy se zájmem o obor.

S činností archivu se seznámilo několik jednotlivců, především stávajících nebo potenciálních dárců a studenti ze semináře doc. dr. Čechurové z FF UK.

Archiv spravuje informační tabuli ústavu, umístěnou v průjezdu budovy.

Ústav byl kolektivním členem České archivní společnosti, kde ho zastupuje vedoucí archivu a archiv se podílí na činnosti Sekce pracovníků specializovaných archivů ČAS, I. Šťovíček je místopředsedou sekce a J. Bílek jednatel.

Pracovníci archivu se zúčastňují odborných programů (konference, semináře, přednášky, prezentace, porady) různých korporací.

Pracovníci archivu se podílejí na práci ediční rady pro vydávání korespondence TGM.

I. Šťovíček poskytuje konzultace k ediční praxi.

Práce vyplývající z činnosti ústavu: Vedoucí archivu je členem Ústavní rady. I. Šťovíček je členem redakční rady MSb. Archiv se podílel na tiskové konferenci k 10 letům pracoviště v AV, připravuje výkazy, fotograficky dokumentuje život ústavu, navrhuje doplňování knihovny, zajišťuje požární a zdravotní hlídku, pomáhá při prezentacích, seminářích a dalších společenských akcích, kopíruje pro pracovníky. Vypracovaný projekt pro program cílený výzkum, zajišťující archiv, knihovnu a bibliografii, nebyl podruhé přijat.

- **konference a přednášky, výzkum a publikační činnost**

Monografie, články, edice, recenze atd. jsou evidovány v přehledu ASEP (viz), zde uvádíme texty přímo o archivu nebo s archivní tematikou:

J. Bílek

* Fotografie z Benešova archivu zpřístupněny na internetu. Národní osvobození, 2005, č. 1, 3. 1. 2005, s. 6.

* Fotografie z Benešova archivu. Bulletin Společnosti Edvarda Beneše, č. 18, leden 2005, s. 32–33.

* Bílek, Jan; Maršoun, Erik; Šťovíček, Ivan: Fotografie v archivním fondu Edvard Beneš. Historická fotografie, Sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky, 2005, s. 5–15. ISSN 1213-933X. Muzeum východních Čech v Hradci Králové a Národní archiv v Praze.

Konference

Archiv jako informační centrum. 4.– 6.5, Chrudim, OAS MV ČR

Média

ČT 1 zpravodajství 23. 12. 2005, zpráva ve 12 hod.

ČRo Vltava

I. Šťovíček

* Československo-francouzské vztahy v diplomatických jednáních 1940-1945. Praha 2005 /ve spolupráci s J. Němečkem, H. Nováčkovou, J. Kuklíkem/

- **archivní komise**

Komise pro akvizici, metodiku a skartaci pracovala ve stejném složení jako v předchozích letech. Jejími členy byli J. Baláž (Vojenský ústřední archiv) a Z. Poustka (Archiv Univerzity Karlovy). Nehonorovaná činnost poradního sboru napomáhá archivu v práci.

Dle smlouvy o součinnosti mezi MSÚ a ÚTGM, o.p.s. existuje Knihovní a archivní rada, archiv v ní zastupuje jeho vedoucí, který se stal zároveň jejím místopředsedou. Předsedou komise byl zvolen V. Prečan. Komise v tomto roce byla aktivní neformálním způsobem.

- *závěr*

Plán práce stanovený ve Zprávě o činnosti archivu v roce 2005 byl v rámci možností naplněn. Nesplněny zůstaly pouze úkoly přidělené Z. Jirsově, a to z důvodu čerpání fondu její pracovní doby pro jiné složky ústavu. Nenaplněn zůstal i závěr evaluační komise o personálním posílení archivu.